

Dr. Latorcai Csaba

*nemzetiségi és civil társadalmi kapcsolatokért felelős
helyettes államtitkár*

Az irodalom, mint a kölcsönös megértés hídja

Közép-Európa népei évszázadok óta úgy élnek egymás mellett, hogy az egymásról alkotott ismereteik igen hiányosak, leegyszerűsítettek. Sokszor a nemzeti ébredés időszaka óta sulykolt, negatív, – ritkább esetben – pozitív sztereotípiák, előítéletek keringenek egymásról, amelyek mögött csak szórványosan állnak valós tapasztalatok, inkább az értelmiség, az oktatás, a sajtó torzításának nemzedékeken át öröklődő torzításai, netán gazdasági érdekek, vallási hittételek és szokások különbözősége állhat. Az ellentétek szítása pedig nem egy esetben politikai érdek volt a múltban, sokszor a jelenben sem áll távol a homogén nemzetállamban, többségi kizárolagosságban gondolkodóktól a kisebbségben beolvasztandó, elűzendő, megsemmisítendő „zavaró körülményt” látni s róla kedvezőtlen képet kialakítani.

Az egy településen, régióban, szomszédságban élő egyes emberek, családok s népek viszont – épp a találkozások gyakoriságának tapasztalatai alapján –, árnyaltabban látják egymást, alakítják ki az együttélés bensőségesebb vagy tartózkodóbb formáit, beleértve akár a helyi és regionális képviselő testületekben, közigazgatásban való közös vagy rotáción alapuló részvétel több évszázados hagyományát. Magyarország tizenegy évszázad során a vallási, nyelvi, kulturális, oktatási, igazgatási, területi autonómiák páratlan skáláját tette lehetővé, amelyet a történelmi országterület és az időtávlat döntő részében a tolerancia szempontjából is példásnak tekinthetünk.

Nos, amíg a szerves fejlődés ezt lehetővé tette, addig a legtermészetesebb napi érdek volt az egymással érintkező nyelvek kölcsönös ismerete, a megtanulásukért – nemcsak a napi kommunikáció, hanem a gazdasági érdek által is vezérelve –, tettek is a szomszédok: a két-, három-, sőt négynyelvűség egyáltalán nem ment ritkaság számba az érintkezés zónáiban. Bár a mindenkori többség mindent megtett/megtesz a domináns nyelve súlyának a növelésére, a szép az volt s ma is, ha előfordul, ha nemcsak a nemzetiségi beszél a többség nyelvét, hanem fordítva: az együtt élő, vagy akár újonnan odaérkező többségi is fontosnak érzi a kisebbség nyelvének, kultúrájának, hagyományainak a megismerését.

A huszadik század háborúi és békediktátumai úgy átszabták a határokat, hogy a politikai és etnikai limesek csak kivételesen fedik át egymást. Nemcsak a háborús vereségek, hanem a kényszer ki- és betelepítések, a megfélemlítés miatti identitás-elfojtások, az iparosítással összefüggő népességmoz-

gások, a település- és iskolarendszer változásai mind-mind befolyásolták az anyanyelvhasználat és közösségi tudat alakulását. A térségben a beolvasztás és beolvadás legkülönbözőbb változatai zajlottak, zajlanak, a vegyes házasságok gyakorisága miatt a kettős/többszörös önazonosság egyének és csoportok reális létformájává vált.

A nemzetiségek megmaradását értéknek tekintő politika melléáll az érintettek ezzel összecsengő kezdeményezéseinek, segít egyfelől a nyelv- és kultúramegőrzés kereteinek a megteremtésében, megerősítésében. Másfelől olyan jogrendszert és nemzetiségbarát társadalmi környezetet igyekszik felépíteni, ahol virágzásnak indulhatnak az oktatás, a művelődés, a tájékoztatás színterei – akár a közösségek közvetlen működtetésbe vételével is megszilárdítván ez által a kulturális autonómia pilléreit. Harmadrészt pedig a közületi, közigazgatási nyelvhasználat is a nemzetiségek jogairól szóló 2011. évi törvény értelmében nagyobb teret nyerhet. 2014-től mind a tizenhárom nemzetiség tevőlegesen bekapcsolódhat a Magyar Országgyűlés munkájába.

Hogy a többségi ember ne csak „csodabogarat” vagy „a kalapon a bokréttát” lásson a nemzetiségi polgártársában, ahhoz bizony ismeretek és közvetítők szükségeltetnek. Sokkal többet kell tennünk a közös történelem, a népi és magas kultúra azonos, hasonló vagy eltérő jegyeinek a megismertetéséért már a felnövekvő fiatalok hon- és népismereti oktatásában, a médiában. Igen, a nyelv kölcsönös megtanulása nemcsak a határok mentén, hanem a vegyes lakosságú vidékeken mindenképpen fokozhatná a megértést, a bizalmat, egymás tiszteletét.

A művészetek közül a zene, a tánc, a képzőművészet akár nyelvismeret nélkül is érthető, élvezhető, az üzenete dekódolható. A nemzetiségi nyelven született színházi, irodalmi alkotások viszont szorosan az anyanyelvhez kötődnek, így azok egymás nyelvein való megjelenítése az egyik leghatékonyabb forma a másik gondolkodásának, érzéseinek, reflexeinek a megértéséhez. Ezért álltunk a Kráter Műhely Egyesület eredeti ötlete mellé támogatólag, amikor a tizenhárom magyarországi nemzetiség irodalmának dióhéjban való bemutatására vállalkozott. Tiszteljük és becsüljük a hazai lengyel irodalom kimagasló alakját, Dr. Sutarski Konrád urat, aki nemcsak eredeti alkotásokkal, hanem a magyar kortárs költészet nagyjainak a lefordításával is hozzájárult a kulturális hídjaink építéséhez. Az eddigi nyolc évtizedes életútja, amely a nemzetiségi önkormányzatiság és muzeológia, valamint az államközi kapcsolatok terén is maradandó, szinte predesztinálta arra, hogy a PoLíSz e rovatát szerkessze. Természetesnek találjuk, hogy e figyelemreméltó antológiát könyv alakban is a többségi és egymás irodalmába bepillantani kívánó nemzetiségi olvasó kezébe adják. Gratulálunk hozzá mind a szerkesztőnek, mind a kiadónak!